

COSMIN POPA

INTELECTUALII LUI
CEAUȘESCU
ȘI ACADEMIA DE ȘTIINTE SOCIALE ȘI POLITICE
(1970-1989)

Cosmin Popa este cercetător în cadrul Institutului de Istorie Nicolae Iorga al Academiei Române, specializat în istoria URSS/Rusiei și istoria Europei Centrale și de Sud-Est, perioada comunistă și contemporană. Și-a făcut studiile universitare la București și Moscova. Doctor în istorie al Universității București din 2007, cu studii postdoctorale între 2011 și 2013. A lucrat în mass-media ca documentarist, reporter, șef de departament și manager la Mediafax, *Adevărul* și NewsIn. Este membru al Comisiei Mixte a Istoricilor din România și Federația Rusă, membru al Comisiei româno-ruse pentru studierea problemelor izvorâte din istoria relațiilor bilaterale, inclusiv problema Tezaurului României, deus la Moscova în timpul Primului Război Mondial, împuternicit pentru Programul Centenar al Academiei Române.

LITERA®
Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Copyright © 2018 Grup Media Litera
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Ilieș Câmpeanu
Corector: Georgiana Enache
Copertă: Bogdan Mitea
Tehnoredactare și prepress: Anca Suci

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
POPA, COSMIN
Intellectualii lui Ceaușescu și Academia de Științe Sociale
și Politice (1970–1989)/Cosmin Popa. – București: Litera, 2018

ISBN 978-606-33-3344-6

378
32
316

Cuprins

Prefață. Povestea răului: România lui Ceaușescu și ingredientele ei, de Florin Anghel	7
În loc de introducere. Pentru o metodologie a „ceaușismului”	17
Capitolul 1. Evaluarea „moștenirii” și proiectarea viitorului	35
Capitolul 2. Intellectuali, obiect de studiu în laboratoarele partidului	43
Capitolul 3. Statul de tip nou și chemarea la ordine	57
Capitolul 4. Înființarea Academiei CC al PCR sau teoria politică aplicată	74
Capitolul 5. Dinamismul începuturilor	84
Capitolul 6. Ultimul asalt comunist împotriva Academiei Române	105
Capitolul 7. Amplasarea în dispozitiv a academiei partidului și amurgul „titanilor”	130
Capitolul 8. În vâltoarea ceaușismului real: „Programul ideologic”	148
Capitolul 9. Propaganda oficială externă: politici, instituții și oameni (anii 1970)	161
Capitolul 10. Lupta pentru privilegiul minciunii: Ion Popescu-Puțuri versus Miron Constantinescu	182
Capitolul 11. „Vremuri grele” – austeritate și control	193

Capitolul 12. Mihnea Gheorghiu sau „știința” cultului lui Ceaușescu.....	200
Capitolul 13. „Lumile” științei în ceaușism	207
Capitolul 14. Modernizare prin desființare.....	216
Capitolul 15. Vara fierbinte a anului 1976.....	236
Capitolul 16. Sfârșitul visului de mărire.....	257
Capitolul 17. Congresul Internațional de Științe Istorice de la București sau reverberațiile unei glorii apuse	265
Capitolul 18. Bătăliile propagandistice și decăderea ASSP	291
Capitolul 19. A fost ASSP un proiect eșuat?	323
Bibliografie	343

PREFAȚĂ

POVESTEA RĂULUI: ROMÂNIA LUI CEAUȘESCU ȘI INGREDIENTELE EI

Care sunt ingredientele de fabricare a comunismului lui Nicolae Ceaușescu?

Volumul pe care îl deschideți este exact ce căutați: o „carte de bucătărie” a ceea ce regimul comunist de la București a produs vreme de câteva decenii, iar Cosmin Popa este un „bucătar”, așa cum ni-l amintim pe André Glucksmann cu *Bucătăreasa și mâncătorul de oameni*. De data aceasta, în paginile care urmează, ne descrie meticulos cum „se gătește” ideologic totul între 1965 și 1989, mai precis prin *folosirea conținuturilor naționale, interpretate în grile specifice, turnate în forme preluate din practica stalinismului sovietic postbelic*.

Ce este propaganda scrisă, citită și difuzată de instrumentele ideologice și științifice ale lui Nicolae Ceaușescu între Congresul al IX-lea al PCR (1965) și Congresul al XIV-lea din noiembrie 1989? Corupția intelectualilor și a factorilor de decizie culturală, transformarea comunismului românesc într-o venală „afacere de familie”, instituționalizarea imposturii totale, ridicate la rang de virtute, îndoctrinarea societății și efortul conștiincios de naștere a unui „om nou”. Printr-o traducere corectă a fenomenului, Cosmin Popa spune că prima parte a epocii lui Nicolae Ceaușescu prezintă destule similitudini cu Germania nazistă, lipsa unei viziuni articulate, care să acopere domenii esențiale, fiind compensată de *indicațiile* particulare ale liderului.

decurs din dorința liderului român de a „aclimatiza” comunismul la ceea ce el considera că erau condițiile locale. Ceaușescu încerca astfel să răscumpere „păcatul original” al comunismului, cel de a fi fost impus cu forța de o putere străină. Educația precară, autosuficiența accentuată odată cu vârsta și consolidarea puterii personale, dar și ancorarea României în sistemul de securitate al URSS au făcut ca Nicolae Ceaușescu să rămână blocat în interiorul soluției instituționale de tip sovietic. Repudierea mascată stângaci a marxismului și ignorarea manifestă a contribuției teoretice leniniste, ambele înlocuite cu un amestec autohton de indicații practice teoretizate dezarticulat, sunt dovada unor căutări ideologice febrile ale regimului Ceaușescu. Spre deosebire de Enver Hoxa, Mao Zedong sau Kim Ir Sen, nici măcar în faza inițială a dictaturii personale Ceaușescu nu se revendică de la moștenirea leninist-stalinistă, încercând să compenseze golul ideologic printr-un discurs dezlănat despre deschiderea comunismului către realitățile lumii contemporane. Regimul comunist românesc se elibera astfel de orice constrângeri ideologice, lăsându-i liderului un spațiu nelimitat de manevră politică. Ca atare, cultul personalității și accentul absurd pus pe propagandă, notabile fiind formalismul feroce al aparatului propagandistic și absența oricăror inovații în materie, erau menite să umple vacuumul astfel creat. Ceaușescu s-a pus în centrul regimului pe care îl conducea, transformând comunismul românesc într-o afacere de familie. Politica economică aberantă, disprețul profund față de deteriorarea dramatică a nivelului de trai al românilor și concentrarea totală a deciziei în interiorul „clanului Ceaușescu” au făcut ca, în perioada de final a comunismului, regimul să fie lipsit de orice suport instituțional sau popular. În primele zile ale Revoluției din 1989, când a fost evident că Ceaușescu pierduse orice urmă de sprijin extern, Partidul Comunist și vechiul sistem de represiune s-au volatilizat, părți ale acestora punându-se rapid în slujba celor care preluaseră puterea.

CAPITOLUL 1

EVALUAREA „MOȘTENIRII” ȘI PROIECTAREA VIITORULUI

Apariția Academiei de Științe Sociale și Politice (ASSP), în 1970, este punctul de interferență a unor procese structurale ale comunismului românesc specifice fazei de maturizare a acestuia. Consolidarea puterii noului secretar general și înăsprirea controlului ideologic sunt factorii determinanți, dar nu singurii. Schimbările masive în structurile de putere, reinstaurarea „conducerii colective” și a „democrației interne de partid”, continuarea proceselor de reformă pentru a găsi răspunsuri la provocările capitalismului dinamic sunt evoluții caracteristice tuturor statelor comuniste din anii 1960–1970. O privire mai atentă asupra schimbărilor survenite în majoritatea țărilor comuniste în această perioadă, în primul rând în URSS, poate îndreptăți afirmația că măcar prima parte a „înghețului” a fost una foarte dinamică, în raport cu perioadele anterioare³¹.

Dincolo de episoadele de criză, așa cum a fost cel din 1968 din Cehoslovacia, anii în cauză au adus stabilizarea mediului internațional în care evoluau statele comuniste. Relativul avânt economic, capabil să furnizeze o bunăstare limitată, a fost datorat în egală măsură schimbării de accente din politica economică și influxului limitat de tehnologie occidentală ca urmare a deschiderii politice. Creșterea accelerată a decalajului tehnologic dintre Vest și Est și nevoia imperioasă, resimțită

³¹ Roi Medvedev, *Sovetskii Soiuz. Poslednie godi jizni. Koneț sovetskoi imperii*, Poligrafizdat, Moscova, 2010

de majoritatea regimurilor comuniste ca urmare a „epuizării” staliniste, de a crește rapid nivelul de trai al populației au dus la o relativă integrare a statelor comuniste în sistemul economic capitalist. Necesitatea acută de valută forte din Occident pentru achiziția de tehnologie și pentru acoperirea rapidă a imensului deficit de bunuri de consum a determinat statele comuniste să contracteze credite majore de la țările vestice și de la organizațiile financiare internaționale. Statele comuniste au devenit astfel expuse atât la presiunile interne, generate de imensele obligații sociale contractate istoric de regimurile comuniste, cât și la conjuncturile economice mondiale.

Între 1971 și 1979, comerțul între Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (CAER) și Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a crescut de la 7,3 la 73,1 miliarde de dolari, însă cea mai mare parte a creșterii s-a datorat importului de tehnologie și de bunuri occidentale în statele comuniste³². Bazându-și majoritar exporturile pe energie, în cazul sovietic, și pe produse cu valoare adăugată mică, în cazul celorlalte țări comuniste, odată izbucnită criza datoriilor suverane în Occident la începutul anilor 1980, statele „taberei socialiste” s-au văzut în situația de a returna creditele contractate cu dobânzi uriașe, fapt care a dus la creșterea deficitelor valutare și la deteriorarea situației economice în ansamblul ei.

Până atunci, evoluția economică satisfăcătoare a țărilor comuniste de la începutul anilor 1970 părea că dădea dreptate celor care sperau că tehnologia și bunurile occidentale îi vor da comunismului un nou avânt. Lărgirea suprafeței de contact cu societatea³³, printr-un mixt de politici economice și manevre

³² Cosmin Popa, „Drumul scurt de la modernizare la dispariție. Țările comuniste în comerțul internațional de bunuri și energie (1960–1980)”, în Florin Anghel, Mioara Anton (coord.), *Vecinătăți și ziduri. Români și ruși (secolele XVI–XXI)*, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2013, p. 196

³³ Cu privire la formele și modalitățile de mimare a contactului dintre partid și societate, la care se adaugă un tablou relevant al importanței genului epistolar în reglarea relațiilor la vârful ierarhiei de partid, vezi Mioara Anton, Laurențiu

ideologice inspirate, a atras după sine o scădere a ponderii elementului coercitiv în exercițiul guvernamental comunist³⁴. Dar componenta propagandistică a sistemului, considerată o modalitate de interacțiune permanentă a partidului cu societatea, și-a păstrat neatinsă importanța. Mai mult, în scopul mimării consensului național, partidele comuniste au procedat la o rafinare a mesajului ideologic, renunțând la tradiționala împărțire în clase „prietene” și clase „dușmane” ale societății. Era începutul procesului de naștere a societăților socialiste fără clase, în care, teoretic, toate categoriile sociale susțineau în mod egal regimul.

Consolidarea puterii lui Nicolae Ceaușescu, în baza unei tehnologii clasice, practicate și de predecesorul său³⁵, a însemnat nu numai continuarea politicii de derusificare, dar mai ales elaborarea unei forme de comunism românesc a cărei complexitate teoretică, pentru început, depășea simpla afirmare a intereselor naționale. Sfârșitul anilor 1960 a reprezentat, în viziunea lui Ceaușescu, momentul în care se puteau contabiliza succesele eforturilor în relația partidului cu intelectualitatea. Era timpul ca partidul să se deschidă către această categorie față de care manifestase până atunci o reținere „sănătoasă”, de vreme ce ponderea membrilor de partid în intelectualitatea noii Româнии o depășea cu mult pe aceea a specialiștilor de școală veche trecuți de partea cauzei.

Constantiniu (ed.), *Guvernați și guvernanți. Scrisori către putere. 1945–1965*, IICCMER, Polirom, Iași, 2013.

³⁴ O.V. Edelman, V.A. Kozlova, S.V. Mironenko (ed.), *Inacomislie v SSR pri Hrușciovie i Brejnevve 1953–1982 gg. Rasşekrecenie dokumenti Verhovnogo Suda i Prokuraturi SSSR, Materik, Moscova, 2005*

³⁵ Iluzia destalinizării a fost transformată de Gheorghiu-Dej în metodă de acumulare a puterii în dauna potențialilor concurenți, regimul fiind îndeajuns de abil să evite apariția unor dezbateri largi cu privire la „efectele cultului personalității”. Vezi Dan Cătănuș, *A doua destalinizare. Gh. Gheorghiu-Dej la apogeul puterii*, Vremea, București, 2005. Lucrarea, pe lângă studiul introductiv extrem de dens, reproduce o serie de documente relevante care deslușesc în detaliu mecanismul de câștigare a puterii absolute de către liderul PCR în anii 1961–1962.

Într-un discurs ținut cu ocazia unei consfătuiri a cadrelor din educație și cercetare în septembrie 1969, menit să detalieze și să rafineze mesajele lansate de Ceaușescu însuși de la tribuna Congresului al X-lea al PCR, Paul Niculescu-Mizil, secretar CC al PCR însărcinat cu propaganda, arăta că dihotomia „intelectualitatea nouă” vs „intelectualitatea veche” este depășită. România avea atunci, arăta el, o intelectualitate „sudată”, provenită în majoritate din rândurile poporului, formată în spiritul concepției marxiste despre lume, „care urmează și înfăptuiește politica noastră”³⁶. Discursul, unul fluviu chiar și după normele limbutei nomenclaturi comuniste, care a durat puțin peste trei ore, lăsa să se întrevadă câte ceva din concepția partidului despre comunismul cu specific românesc, despre relația partidului cu intelectualitatea și noua filosofie de organizare a sistemului științific și de educație. Mizil pornea de la premisa corectă potrivit căreia revoluția tehnologică a dus la creșterea importanței politice a intelectualității, atât a celei tehnice, cât și a celei umaniste, fapt care impunea necesitatea stringentă de incorporare a intelectualității în partid. Intelectualitatea trebuia cuplată la mecanismele de decizie ale partidului, pentru a le oferi decidenților politici un suport de specialitate, grăbind astfel procesul de profesionalizare a nomenclurii. Se urmărea, de fapt, o sinteză între cele două categorii sub atenta îndrumare a partidului. Așa stând lucrurile, activitatea ideologică din rândurile intelectualității avea să devină și mai importantă³⁷. Era, practic, o reformulare a ceea ce rostise Ceaușescu în urmă cu doar o lună de la tribuna Congresului al X-lea al PCR, când spunea că economiștii, filosofii, sociologii, istoricii și juriștii trebuie să ofere cercetări „cu adevărat științifice”, care să dea sprijin la soluționarea problemelor concrete³⁸.

³⁶ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 26/1969, f. 31

³⁷ *Ibidem*

³⁸ *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român. 6–12 august 1969. Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea PCR*

Cu un auditoriu ales pe sprânceană, din care făceau parte nu numai responsabili cu agitația, educația și cercetarea, ci și o bună parte din crema intelectualității românești, Paul Niculescu-Mizil afirma că, în relația cu intelectualitatea, ca și în aceea cu țărănimea, partidul a încheiat pace, spre deosebire de o bună parte dintre partidele din mișcarea internațională. „Suntem criticați că ne intelectualizăm”, arăta Paul Niculescu-Mizil, care tocmai își consolidase poziția în grupul restrâns de conducere a partidului. „Da, societatea socialistă este o societate în care omul muncii – muncitorul, țaranul, intelectualul – va fi la un nivel mai ridicat de cultură... Avem încredere în clasa noastră muncitoare, în țărănimea noastră, în intelectualitatea noastră, în oamenii aparținând altor naționalități, în marxism-leninism, în forțele noastre, în ideile noastre”³⁹.

Partidul se deschidea spre intelectualitate, iar dacă aceasta nu dorea să se reverse în rândurile sale, avea să o încorporeze oricum. Pentru a obține mai mult de la intelectualitate, Mizil chema la intensificarea contactelor, a dialogului cu gândirea socială din întreaga lume, chiar și cu gânditori nemarxiști, dar atenționa că, doar în condițiile creșterii „fermității ideologice”, contactele pot fi multiplicare⁴⁰. Partidul își dorea ca transferul de expertiză din Occident să nu afecteze și conștiințele celor care îndeplineau rolul canalelor de legătură. Ca și Ceaușescu, Mizil sublinia necesitatea profesionalizării partidului prin două căi: cuplarea intelectualității la activitatea de suport al deciziilor politice și integrarea sistemului instituțional de profil în structuri coordonate direct de partid. De aceea, spunea Mizil, trebuia ca oamenii din științele sociale să aibă o activitate mai rodnică, mai îndrăzneță, „de cercetare propriu-zisă”, care să se

în perioada dintre Congresul al IX-lea și Congresul al X-lea și sarcinile de viitor ale partidului. Raportor, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Editura Politică, București, 1969, p. 72

³⁹ ANR, Fond CC al PCR, Secția Agitație și Propagandă, d. 26/1969, ff. 34, 38

⁴⁰ *Ibidem*, f. 38

finalizeze în materiale și concluzii care, în ultimă instanță, să ajute organele de conducere să înțeleagă mai bine un aspect sau altul, să ajute la soluționarea problemelor respective⁴¹.

Discursul era rezultatul unei intense reflecții stimulate de Ceaușescu în structurile de partid, prin care se dorea canonizarea noului tip de relații între partid și intelectualitate. Criza din Cehoslovacia și revolta studenților din Paris, din cauza căreia președintele Charles de Gaulle își scurtase vizita la București, îl aduseseră pe Ceaușescu în proximitatea unei forțe sociale cu potențial crescut de risc pentru orice regim politic autoritar: intelectualitatea militantă. Tineretul studios și intelectualitatea în formare au intrat astfel în atenția partidului, care conștientiza că un mai bun control începe cu o evaluare amănunțită a „neajunsurilor”.

Raportul de evaluare înaintat Comisiei Propagandă și Agitație a CC al PCR după Consfătuirea cadrelor didactice de științe sociale din învățământul superior, organizată la mijlocul lunii februarie a anului 1969, arăta că, în urma evenimentelor internaționale, o parte a tineretului studios „și-a zdruncinat încrederea” în anumite principii ale marxismului, constatându-se o creștere a interesului pentru curentele filosofice nemarxiste și o recrudescență a concepțiilor religioase⁴². Interesați să afle adevărata stare de lucruri și impactul real al ideologiei oficiale în rândul studenților, reprezentanții partidului, printre care la loc de cinste se afla Miron Constantinescu, opozantul antidejist recuperat de Ceaușescu și proaspăt numit ministru al învățământului, lăsaseră discuțiile să evolueze aproape liber. Vorbitorii, printre care o serie de teoreticieni aflați în orbita ideologică a partidului, cum ar fi Radu Florian și N.N. Constantinescu, remarcaseră „modernizarea insuficientă” a modului de predare a științelor sociale și menținerea caracterului

„publicist-agitatoric” în predarea socialismului științific⁴³. Nu au lipsit nici vocile radicale, cum a fost a profesorului clujean de materialism istoric Nicolae Kallos, care a criticat publicațiile culturale *Tribuna* și *Contemporanul*, afirmând că nu acordă spații suficiente marxismului și că preferă, în schimb, existențialismul. Reacțiile favorabile ale majorității la sondajele lansate de Miron Constantinescu l-au făcut pe acesta să anunțe că va urma o reorganizare a metodelor de informare a cadrelor didactice de marxism, chemând totodată filosofi „să ia poziții publice” împotriva invaziei idealismului în presa culturală comunistă, fără să se teamă că vor fi considerați „dogmatici”⁴⁴.

Cu scopul inițierii unui nou val de îndoctrinare a societății temporar slăbite din chingile constrângerilor ideologice, în primii ani ai lui Ceaușescu propaganda oficială a intrat într-un proces de relativă modernizare. Ceaușescu și responsabili superiori ai domeniului conștientizaseră că este nevoie de mai mult efort intelectual pentru a face propaganda, dacă nu atractivă, cel puțin suportabilă. Valorificarea parțială (chiar dacă „în mod critic”) a culturii românești burgheze și reverberațiile din țară ale curentelor intelectuale occidentale puneau marxism-leninismul în fața unei concurențe serioase, care-l transformau în victimă sigură. Marxism-leninismul, redenumit mai târziu „socialism științific”, pentru a marca și contribuția originală a lui Ceaușescu, era văzut de liderii partidului ca sumă a creației intelectuale, un creuzet în care trebuiau să fie turnate cele mai bune rezultate ale economiei politice, ale istoriografiei și filosofiei. „Aliajul” astfel format urma să reprezinte armătura ideologică a comunismului românesc de tip nou. Lucrurile erau însă mult mai complicate. Duhul științei parțial eliberate de constrângerile propagandistice fugise din lampa în care regimul îl ținuse captiv până atunci.

⁴¹ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 26/1969, f. 43

⁴² *Idem*, d. 14/1969, f. 2

⁴³ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 14/1969, f. 4

⁴⁴ *Ibidem*, f. 6

Radiografia sistemului de învățământ marxist-leninist întreprinsă la mijlocul anului 1969 de Secția Propagandă și Agitație a CC al PCR arăta că eficiența propagandei era foarte departe de standardele stabilite de Plenara CC al PCR dedicată problemelor învățământului din aprilie 1968⁴⁵. Legea 11 din 1968 privind învățământul în Republica Socialistă România era expresia pură a stării de tranziție în care se afla regimul. Încercând să concilieze tradițiile învățământului românesc și nevoile reale ale modernizării cu ideologia oficială, textul legii era o listă de obiective generoase, cu prea puține prevederi concrete despre modul în care acestea urmau să fie atinse. Ceea ce realizase plenara, lucru care a trecut aproape neobservat de intelectualii vremii, care se referă la 1968 ca la apogeul liberalizării românești, a fost adoptarea unui program prin care se urmărea subordonarea științelor umaniste activității de propagandă. De altfel, controlul amintit avea drept obiectiv verificarea felului în care prevederile plenarei erau aplicate pe teren. În referatul întocmit la sfârșitul controlului, funcționarii CC arătau că plenara „a cerut catedrelor de științe sociale să devină *principalele centre ideologice* de un înalt nivel științific, forțe din cele mai active ale întregii vieți politice și ideologice din instituție”⁴⁶.

Regimul resimțea acut nevoia unui control mai strict asupra științelor sociale. În acest scop, în cadrul Ministerului Învățământului, condus de Miron Constantinescu, a fost creată în 1969 Comisia de coordonare a activității științifice, cu grupe de lucru pe specialități, al cărei rol era de a aviza și de a optimiza, după caz, planurile de învățământ și de cercetare ale catedrelor de științe sociale din universitățile românești⁴⁷.

⁴⁵ Plenara CC al PCR din 22–25 aprilie 1968, Editura Politică, București, 1968

⁴⁶ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 14/1969, f. 39

⁴⁷ *Ibidem*, p. 48

CAPITOLUL 2

INTELECTUALII, OBIECT DE STUDIU ÎN LABORATOARELE PARTIDULUI

Inițial, miza principală, transformarea în propaganda de tip nou a științelor sociale, nu a fost sesizată de cei implicați în proces. Obişnuiți cu regulile jocului statornicite în ultima perioadă a lui Gheorghiu-Dej, intelectualii erau convinși că apartenența la partid și recunoașterea formală a infailibilității marxism-leninismului erau de ajuns pentru a fi considerați de încredere de către regim.

Controlul politic asupra științei instituționalizate rămânea deplin, chiar dacă înprospătarea atmosferei intelectuale prin „recuperări critice” sau importuri mai noi crea senzația unei liberalizări. Mai mult, liderii partidului mascau asaltul asupra științei printr-un discurs abil, care vorbea despre necesitatea creșterii gradului de profesionalizare a nomenclaturii și o mai eficientă cheltuire a resurselor. Astfel de obiective, pe bună dreptate, presupuneau inevitabil și noi forme de organizare.

În 1966, cu ocazia demarării pregătirilor pentru sărbătorirea Centenarului Academiei RSR, liderul partidului i-a solicitat noului președinte al forului, Miron Nicolescu, un material de sinteză din care să reiasă organizarea Academiei, structura de vârstă, apartenența instituțională și sfera de competență a fiecărui membru, împreună cu propunerea de organizare a ceremoniilor. Discutarea propunerii Academiei în Prezidiul Permanent al CC al PCR a arătat că Ceaușescu avea convingerea că Academia nu mai era potrivită să asigure un cadru modern

de organizare a științei și cercetării. Ceea ce știa sigur secretarul general, așa cum îi plăcea să spună deseori, era că „lucrurile nu mai pot merge așa”, dar nu-i era încă limpede cum trebuie să meargă. Amendarea serioasă a propunerilor Academiei de organizare a ceremoniilor arăta că Ceaușescu nutrea față de acest for un început de ostilitate. Probabil avertizați de moravurile tânărului lider și de aspirațiile soției acestuia, șefii Academiei RSR au încercat o stratagemă transparentă de captare a bunăvoinței acestuia prin includerea Elenei Ceaușescu, pe atunci doar director al Institutului de Cercetări Chimice, în Comitetul Național pentru Sărbătorirea Centenarului pe onoranta poziție cu numărul șapte. La propunerea apropiatilor, Ceaușescu a fost „convins” să devină președinte onorific al comitetului, avertizându-i apoi pe conducătorii Academiei că, după ceremonii, va urma o „discuție serioasă” cu privire la atât de necesara reformă a sistemului de consacrare științifică. Transmițând „nemuritorilor” că Academia „trebuie să redevină un for de consacrare”, iar institutele de cercetare să treacă în subordinea diverselor ministere de profil, Ceaușescu lăsa să se întrevadă câte ceva din gândirea care avea să guverneze apropiata reformă⁴⁸. În privința propunerii de alegere a unor noi membri, căci semnatarii raportului semnalaseră necesitatea sporirii numărului de academicieni din domeniile tehnice, Prezidiul Permanent a decretat că orice propunere trebuie aprobată în prealabil de conducerea partidului. Ulterior, ca semn al absenței unui plan general de reorganizare, discuția cu privire la transferarea institutelor de la Academie către ministere a fost amânată *sine die*.

Convins că modernizarea comunismului este doar o chestiune cu accente declarative, Ceaușescu s-a arătat preocupat încă de la început de ceea ce numea „eficiența cercetării”, înțelegând prin aceasta impactul imediat asupra economiei și societății. În vara anului 1967, o consistentă brigadă a CC al PCR a fost

însărcinată să controleze modul în care organizațiile de partid din București sprijineau cercetarea științifică. Felul în care a fost formulat obiectivul acțiunii de control era eufemistic. Scopul adevărat, așa cum a reieșit din raportul final, era de a verifica dacă sistemul de cercetare aplica directivele de partid care impuneau o orientare mai mare a temelor către obținerea unor rezultate economice imediate⁴⁹. Deși a vizat în principal institutele tehnice de cercetări, controlul nu a ocolit institutele umaniste, Institutul de Istorie Nicolae Iorga, Institutul de Cercetări Economice și Institutul de Etnografie și Folclor fiind deseori menționate. Pe lângă temele majore, cum era desăvârșirea unității naționale în cazul Institutului de Istorie Nicolae Iorga, în planurile de cercetări ale institutelor figurau teme de importanță minoră sau fără perspective de a fi realizate în timp util, fapt care ducea la „dispersarea forțelor și scăderea eficienței activității științifice”⁵⁰. Planurile științifice ale institutelor de științe sociale, potrivit brigăzii de control, nu oglindeau îndeajuns transformările survenite în structura socială și economică. Un exemplu în acest sens era cel furnizat de Institutul de Etnografie și Folclor, care se ocupase „excesiv” de păstorit, fără să acorde atenția cuvenită agriculturii, meșteșugurilor și industriei, lucru care permisesse ca, pe plan internațional, să se prezinte deformat problemele de etnografie și folclor ale României⁵¹. Materialul semnală deficiențe ale sistemului de finanțare a cercetării, care făceau ca majoritatea specialiștilor să publice studii aflate în afara temelor de plan și care erau remunerate, în timp ce temele de plan, pe lângă faptul că unele erau minore, erau realizate la un nivel științific nesatisfăcător. De altfel, tema dispersării resurselor umane și materiale răzbătea în tot materialul, criticându-se, de fapt, capacitatea Academiei RSR de a administra planurile științifice,

⁴⁹ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 14/1969, f. 3

⁵⁰ *Ibidem*, f. 5

⁵¹ *Ibidem*, f. 6

⁴⁸ ANR, Fond CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 97/1966, f. 3